

જવાલાનો જતમ અને ખાદ્ય

જગદભાનાં દિવ્ય દર્શન કરી, માનું વિશ્વોદ્ધારક વરદાન મેળવી અને એમના આલોકિક આદેશને આપનાવી લઈ રાજ અશ્વપતિ પૃથ્વી ઉપરના પોતાના જીવન-કાર્યને સિદ્ધ કરવાના સંકલ્પ સાથે રાજ્યાની તરફ પાછો ફર્યો.

પૃથ્વી માતા સુદૂરના અજ્ઞાત લક્ષ્ય પ્રત્યે પોતાની અંતહીન સૂર્ય-યાત્રા સત્ત્વર કરતી જતી હતી. એક અવિનાશી નિઃસીમ નીરવતા એની સાથેની સાથે જ દોડતી હતી. અવકાશના નિગૃઠ હદ્ય સાથે એનું આત્માનુસંધાન ચાલતું જ રહ્યું હતું. તારાઓની નિસ્પંદતામાં થઈ કોઈ એક અપ્રકટ ઘટના પ્રતિ એ પ્રગતિ સાધી રહી હતી. પ્રકાશના પ્રભુની પોતાની પરિકમામાં દિનદિન બદલાતી હવાના રંગોમાં થઈ ગ્રન્થાનું રાસચક સંવત્સરની શોભાનું આવેખન કરતું હતું.

આકરો ઉનાળો આવ્યો. ઉગ્ર મધ્યાહ્નોએ આત્માચાર આદર્યો. ત્યાર પછી આવી વર્ષા ગ્રન્થ. તાપની તૂટેલી પાંખો પર વરસાદનો વેગ તૂટી પડ્યો. દૂરના સાગરોમાંથી તોઝાનની પાંખે ઉડતાં વાદળાંની ધનધોર ધટાઓ છવાવા લાગી. ધોર ગડગડાટોએ અને આંજી દેતી વીજળીઓએ પૃથ્વી ને સ્વર્ગ પર આકમણ આરંભ્યું ને મંદ મારી ઉપર પ્રાણ આપતા પાણીના પ્રહારો પડવા માંડ્યા. વસુંધરાનું વદન વાદળાંએ છુપાવી દીધું ને સૂર્યને એની પ્રિયતમાનાં દર્શન દુર્લભ થઈ ગયાં.

મેધમંડળે ગગનમંડળને ધેરો ધાદ્યો. દેવોનાં દુંદુભિએ માથે ગડગડાયાં. ભાલા ઉપર ભાલા ઊછળવા લાગ્યા. દિવસોના દિવસો ચાલતી હેલીએ, પ્રવાહોનાં પૂરજેશ પૂર, નાનાં મોટાં નદીનાળાંની રેલમછેલ, કાદવનાં કાળાં કળણો, રાત બની ગયેલા દિવસો, કદીક અરમર અરમર તો કદીક ધોધમાર વરસાદ પછી વાતાવરણ ધીરે ધીરે સ્વરચ્છ થવા લાગ્યું ને પૃથ્વીને આરામ મળ્યો.

હવે શરદ આવી. શાંત ને સ્વરચ્છ બનેલી હવા સુખારામ સેવવા લાગી. પૃથ્વી સૂર્યની સહયરી બની ગઈ. પ્રભુ પધારવાના હેય તે સમે ને આવે છે તે શાંતિ સમીપ આવી. વસુધા અને વ્યોમ ચિત્નપરાયણ બની ગયાં. ધ્યાનના એકાંત હદ્યમાં એકાત્મકતા સાથે આનંદ પ્રવેશ્યો. આકાશના અવકાશમાં સ્વઘન ટહેલવા લાગ્યું. કાળે પોતાનાં સુખશર્મનાં બારણાં ઉમાડ્યાં. આશા ને ઉલ્લાસ અંદર પ્રવેશ્યાં. અંતરાત્માએ દિવ્યતર શિખર પર ઊંચી મીટ માંડી, અંતરતર વિચારે ગુમ જવાલા જગાડી, આંતર દૃષ્ટિ અદૃશ્ય સૂર્યની આરાધના કરવા લાગી.

આમ એક અતિપ્રભાવશાળી જન્મને માટે વારાફરતી જગરણ સેવતી ત્રણ ઝતુઓ પ્રકાશને પગલે આવી અને ગઈ. શરદ પોતાની પ્રસન્ન પૂર્ણિમાઓનો પ્રોલ્લાસ લઈને અગ્રેસર બની અને પોતાની કમળ તળાવડીઓમાં સ્વખનસુખ સેવી ગઈ. હેમંતે અને શિશિરે હજુ અર્ધ-નિદ્રિત પ્રકૃતિના હદ્દયની ઉપર શીતળ હસ્ત ધર્યો અને અંતની અંતિકે આવેલા વરસના શાંત સૌનંદથને સ્નિગ્ધ સુરંગો સમાપ્યો.

ત્યાર પછી આવ્યો વસંતનો વારો. ઉત્સાહથી ત્રિભરાતો એ પ્રેમી નવપલ્લવના પુંજમાંથી છલંગ મારી બહાર આવ્યો અને વસુધા વધુને ઓણે આલિગનમાં લીધી. એના આગમનની સાથે સાતે રંગોની શોભા પુરબહારમાં પ્રકટ થઈ અને આનંદનાં રમણીય રાસચકો રચાયાં. એનો પોકાર પરમના ધામ પ્રત્યે ત્રિપદા માટેનું આહ્વાન બની ગયો. એ જાદૂગરે અન્નભ જાદૂમંતર કર્યો. એના સ્પર્શથી જીવનનું શાંત હદ્દય નવલોહિયું ને નંદન નંદન બની ગયું. કો યુવાન દેવના આલિગન જેવા આલિગનમાં ઓણે પૃથ્વીનાં અંગાંગોને લીધાં ને ચુંબનથી એને સુંદર સુંદર બનાવી દીધી.

સુખ માટે આધીર થઈને એ આવ્યો હતો કોયલને મીઠે કંઠે ઓણે વાંસળી વગાડી. મોરપંખનો એનો સાફો વૃક્ષોમાં ધસડાતો હતો. એનો ઉચ્છ્વાસ હતો આનંદનું આહ્વાન. એની આંખોમાં વિલાસી આસમાની વિલસતી હતી. રંગ, ઉમંગ અને પંખવંતાં પ્રેમગીતોથી ઓણે સારાયે સંસારને સૌનંદથનો સુવાસી આવાસ બનાવી દીધી. અને મંગળોના મહોત્સવોનો ઉપક્રમ આરંભ્યો. માધુર્યનાં તોફાનો જગ્યાં; ડાળીઓ ડાળીઓ અનુરૂપી રાગ જૂલવાળાયા; અશોકતરુઓઓ રાતી જવાળાઓ પ્રકટાવી; પવિત્રતાના ઉચ્છ્વાસ જેવી જઈ-જૂઈની સુગંધે વાયુસ્કહરી-ઓનું વશીકરણ કર્યું; આંભાના મોરે પ્રેમોન્મતા કોકિલોના કંદને પોપવા માંડ્યો; મધમાખોએ મધુરી કળીઓની મધ્યે ગુંજરવ ગુંફવા માંડ્યો; સૂર્યપ્રકાશ કોઈ મહાત્મ દેવનું સોનેરી સુહાસ બની ગયો ને સારી સૃષ્ટિએ મધુરતાની મિજબાની માણવા માંડ્યો.

દેવોની આ અલૌકિક કાળે, પૃથ્વીના પરમાનંદ માટેના પોકારને પ્રત્યુત્તર વાળતી એક મહાદીપિમતી મૂર્તિ ઉધ્વર ધામમાંથી ઉત્તરી આવી. એક પુણ્ય પ્રદીપ પેટાવાયો, એક મધ્યસ્થ-સ્થાને વિરાજમાન રશિમાં પૃથ્વીને પ્રેમલ સ્પર્શ કર્યો, માનવ મનની ને પ્રભુના મનની વર્ચ્યેની મોટી ખાઈ ઉપર પુલ બંધાયો. સ્વર્ગ માનવ સ્વરૂપે સંમૂર્ત થયું ને એની આભાઓ આ લોકની અનિત્યતાને આજીતના સંબંધમાં આણી. પોતાના પારના પ્રભવના ભાનવાળી એક શિવાત્મકિત પૃથ્વીના અપૂર્વ ઢળામાં ઢળાઈ. ઉધ્વરની ભૂમિકાઓમાંથી અવતરીને ઓણે આધૂરું રહેલું પોતાનું કામ પાછું હાથમાં લીધું. પોતાનું આણસીમ ને અગાધ હદ્દય લઈને એ કાળની સંમુખ ઊભી. એના દ્વારા સ્વર્ગ સાથેની પૃથ્વીની સગાઈ પાછી તાજ થઈ.

પૃથ્વી ઉપર જીવનનો આરંભ થયો ત્યારથી એક પ્રજ્ઞામયી માતૃશક્તિ પ્રકૃતિના હૃદયમાં રહી કાર્ય કરી રહી છે. શ્રમપીડિત હૃદયોમાં એ આનંદોલાસ આપુંબા પણ છે. જીવનનાં સ્ખલનશીલ બળોની ઉપર એ પૂર્ણતાનું દબાસ આપે છે. તમો-ગ્રસ્ત પાતાળમાં એ સ્વર્ગીય સંવેદના લાદતી જાય છે, અવાક ૭૩ દ્રવ્યને એના પ્રભુનું ભાન કરાવવાની અભિલાષા રાખે છે. આ લોકની માટીને એ દિવ્ય બનાવવા માણે છે. નિષ્ફળતા એને નાસીપાસ કરી શકતી નથી. પરાજ્યોથી એ પરાસ્ત થતી નથી. કણ એને થકવી નાખતો નથી. યુગોએ એના આવેગને ઓછો કર્યો નથી. મૃત્યુનો ને નિમણિનો વિજય એ સ્વીકારતી નથી. એ એનું કામ કરતી જ રહે છે. શાશ્વતના બળનાં બીજ એ બોયે જાય છે. હૈયાના કીચડમાં એ સ્વર્ગ-નંદન રોપતી રહે છે. મૃત્યુના છણવેશની પાછળ એણે અમૃતત્વને છુપાવી રાખ્યું છે.

સાવિત્રી-સ્વરૂપે આ શક્તિએ પુનર્જન્મ લીધો હતો. એનું મન સત્યના ધામનો અધિકાર લઈને આવ્યું હતું. પૃથ્વી ઉપર પ્રભુતા પ્રકટ કરી શકે એવાં કરણો એને માટે યોજયાં હતાં. પૃથ્વીલોકમાં હજુ સુધી જોવામાં આવ્યું નહોનું એવું અપૂર્વ સૌનંદર્ય એના દેહમાં પ્રકટયું હતું. અદૃશ્ય પૂર્ણિમાની સોનેરી બીજકલા લેવી એ આ મર્યોના આકાશમાં આવી હતી. સૂર્યોની મહામુદ્રાએ એને અલૌકિક આચતનતાને પારણે જુલાવી. અદ્વિતીય સમયમાં જ એના આત્માએ એના માનવ સ્વરૂપ સાથે સિથર સંબંધ બાંધી દીધો. અંધારા ગુહાલયમાં ચિન્મય જ્યોતિની રેલમછેલ થઈ ગઈ. બીજ નાજુક કણીમાં પૂર્ણિમામ પામ્યું એને કણીએ નંદનની પુણિતતા પ્રકટ કરી.

બાલ સાવિત્રીને અંદરખાને પોતાના દૂરના ધામની સ્મૃતિ હતી. એની બાલ ચેષ્ટાઓમાંય પૃથ્વીમાં નથી એવી જ્યોતિ જોવામાં આવતી હતી. શાશ્વતતાના ભાવોમાં એની ભાગીદારી હતી. દેવોને માટે સ્વાભાવિક છે એવા વિચારો એને આવતા. મહીમંડળ પર સાવિત્રીએ સ્વર્ગની મુદ્રા મારી. એના દિવસો ગાતા ગાતા નિજાનંદમાં પસાર થતા. એને માટે પ્રત્યેક પળ સૌનંદર્યના સારનો ધબકાર હતી. એનો આત્મા પિતા સાવિતાની સમીપમાં જ રહેતો. એનો શ્વાસોચ્છ્વાસ સનાતન સુખના સાથમાં જ રહેતો. સારી સુષ્ઠિ સાથે એ સહજ ભાવે ઊંડાણની એકતામાં જ રહેતી. ગુમ રહેલી દેવતાને કારણે કુદરતમાં જે માધુર્યો ને મનોહરતાએ પ્રકાશમાં આવે છે તે સર્વે સાવિત્રીમાં દિવ્યતર સ્વરૂપે દર્શન દેતાં. એનો આત્મા પ્રેમપ્રવાણ બની નીચે આવ્યો તો હતો, પરંતુ જડદ્રવ્યમાં તે ગુમ થઈ ગયો નહોતો. એના ઉલ્લસતા અંતરમાં એક આખું જગત સંકાંત થયું હતું. હેમલ ધામમાં શોભમાના આ આદર્શ દેવતાને ચમત્કારી ચંદ્રિકાઓમાંથી ચકાસી આવતી કાંત કદ્દપનાએ પરમાત્મપુણિએ પૂરી પાડતી.

આપણાથી જેઈ શકતાં નથી તે રૂપો સાવિત્રી જેતી. એની અંદર આવતરેલી શક્તિએ એને અંતર્ધિન રહેતાં સ્વરૂપોનું સાનિનધ્ય સમર્પ્યું હતું. એના બાલ્ય

કાલના વિચારોય એના આત્મના સત્યનાં જ્યોતિર્મય પ્રતિરૂપો જ હતા. અજ્ઞાની જનની દૃષ્ટિથી કોઈ જુદી જ દૃષ્ટિથી એ આસપાસ જેતી. સર્વે પદાર્થો એને મન જીવાંત સત્તાઓ જ હતા. બાલ્ય સ્પર્શો એને માટે સગોત્રાનો સંદેશ લાવતા. એને માટે કશું જ વિજાતીય કે નિર્જીવ નહોણું. સર્વમાં એ એનો ગુઢ અર્થ જેતી ને સર્વ એને સાદ કરતું. પ્રકૃતિ સાથે એ પૂરેપૂરી ઓકાત્મકતામાં રહેતી. માટીમાંથી જેમ વૃક્ષો, વેલો ને ફૂલ, પશુમાંથી જેમ વિચાર કરતો મનુષ્ય, તેમ સાવિત્રીમાંથી એક અદ્ભુત આવિભાવ આવિષ્કાર પામતો હતો. એક જ્યોતિર્મય માનસો, એક લય-મેળવાળા પ્રાણે ને ગુમ દેવતથી ભરેલા દેહે સાવિત્રીમાં આગામી દિવ્યતાની મૂર્તિ તૈયાર કરી હતી.

સાવિત્રી મોટી થતી ગઈ તેમ તેમ એની અંદરનું દેવતાસવરૂપ વધારે ને વધારે બહારની સપાટી ઉપર પ્રકાશમાં આવવા લાગ્યું. સૌન્દર્યની ચંદ્રકલાઓ ઝીલી ને એનું અંગેઅંગ અપૂર્વ માધુર્યથી એપવા લાગ્યું. એનો ઐકાંતિક મહિમાય કંઈ જેવો તેવો નહોતો. એનો સૂર્ય ઉદ્ય પામતો ગયો, ને એણે માનવ જગત ઉપર આધિકાર વધારવા માંયો. એનામાં જે અન્તાંત ઓજસ્વી અંતરવાસી હતો તેણે એના ક્ષેત્રનું નિરીક્ષણ આરંભ્યું. એક ભવ્ય પ્રકાશે એના ભાવને ભરી દીધું. એની આંખોમાં રહી મધુરતા અને ધીરતા દૃષ્ટિપાત કરતી હતી. એની અભીષ્ટા ઉચ્ચ નિર્માણને નીચે આવવાનું આમંત્રણ આપતી હતી. એના સવરૂપમાં એક મૌનધારી મહાયોધ સત્યના મણિમય સિહાસનની ચોકી કરવા પહેરો ભરી રહ્યો હતો. એનું હદ્ય સ્નેહનો સુધાકર હતું; બહારથી બતલાવ્યા વગર એ ચૂપચાપ સર્વને ચાહેતું. સ્વર્ગાંગાની જેમ એનો ઉજજવલ ને આનંદપૂર્ણ જીવનપ્રવાહ વેગથી વહેતો હતો. અનેક ઉચ્ચ દેવતાઓએ એના માનવ સવરૂપને પોતાનું મહિમાવંતું મંગલ ધામ બનાયું હતું. એનું સત્ત્વ પૂર્ણ પૂર્ણતાઓનું બનેલું હતું. અનેક સુસ્વરોનો સૂરમેળ એના જીવનનું સંગીત બની ગયો હતો. એનું શરીર સ્વર્ગની પારદર્શક પ્રભાની પ્રતિમા જેવું હતું. એનો આ દુનિયાનો દેહ દેવલોકના સ્ત્રોત ઉપર રચાયેલા સુવર્ણ સેતુ સમાન શોભતો હતો. કોઈ સરોવરતટે ઊભેલા ને ચંદ્રિકાથી ચકાસતા, વિશાળી ને વિભાવંતી થાંતિના સહચર જેવા એકકી તાલવૃક્ષ જેવો એ લાગતો હતો. એને જોઈને અમરો પસાર થતા હોય તે સમયે નંદનવનનાં પણેમાં જે મર્મરધવનિ થાય છે તેની સ્મૃતિ જગતી, પોઢેલા પર્વતો ઉપર રચાનું અર્થિષોનું આભામંડળ યાદ આવતું, રાત્રિ મધ્યે તારકમણિમંડિત મહિમાવંતું અદ્ભુત મસ્તક દૃષ્ટિ સમીપ પકાશતું. ગુઢમાં થતા દર્શનની ધરીઓમાં જોયેલી અલોકિકતાઓની મોહિનીનો અનુભવ સાવિત્રીનાં દર્શનો કરાવતાં.